

2. Концепція національного виховання // Рідна школа.-2000.- №5.- С.42-61.
3. Студеникин М.Т. Методика преподавания истории в школе.- М.: Владос, 2002.-240 с.
4. Фідря О. Методологія історії та формування хронологічних і просторових компетенцій учнів // Історія в школі.-2003.- №3.- С.18-23.

О.В.Марк

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ-ФІЛОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ДІАЛОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ

В статье рассматривается проблема формирования профессиональной компетенции будущих учителей-филологов в контексте диалогизации обучения.

This article considers the problem of the formation of the professional competence of a teacher in the context of making the training more dialoguing.

Формування професійної компетенції майбутніх викладачів-філологів як соціально-педагогічна проблема зумовлена об'єктивними потребами суспільства, модернізацією освіти і зміною світоглядної парадигми.

Особистісно-орієнтований напрямок педагогічного процесу, формування гуманістичної спрямованості, в якому передбачається розвиток, насамперед, діалогічної свідомості та мислення, діалогічного буття, сприяє вирішенню суперечностей, які існують у педагогічній практиці між творчою природою пізнавальної діяльності й репродуктивним характером навчання, зростанням обсягу навчальної інформації, яка підлягає засвоєнню, і недостатньо ефективними формами і методами її передачі, між вимогами до педагогічного професіоналізму та існуючим станом професійної компетентності викладачів.

Проблема професійної підготовки педагога розглядається в працях Я.А.Коменського, Д.Дідро, К.Д.Ушинського. Особливої уваги діяльності вчителя надавали В.О.Сухомлинський, А.С.Макаренко. Поняття "професійної

компетенції” з’являється у багатьох наукових дослідженнях Ю.К.Бабанського, В.О.Сластьоніна, І.А.Зязюна, Л.В.Кондрашової, В.А.Кан-Каліка. Питання формування компетентності майбутнього фахівця знайшли місце в роботах П.К.Волинського, Т.Ф.Бугайло, Є.Азимова, Т.М.Балихіної, О.В.Гневск, В.Ф.Русецького, А.Щукіна.

Окремі аспекти професійної підготовки сучасного педагога представлені у працях А.К.Маркової, яка розробляє психологічну модель професійної компетенції вчителя, І.І.Риданової, Н.В.Кузьміна, О.А.Абдуліна, які розробляли комунікативні вміння в структурі педагогічної майстерності; Л.А.Петровської, яка досліджує педагогічну компетентність у спілкуванні; Н.Хомського, С.Л.Братченко в дослідженнях з лінгвокомунікативних аспектів мовлення.

Серед новітніх досліджень з проблеми формування педагогічної компетентності слід виокремити роботи А.В.Хуторського, Н.І.Білоконної, О.Семенов, В.Шуляр, О.М.Пехоти, С.О.Сисоєва, О.Б.Бічич, О.Ф.Бондаренко, Т.Ю.Тамбовкиної, Л.В.Смирнової.

Аналіз наукових праць з питань підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів та формування професійної компетенції свідчить, що достатньо глибоко розроблено окремі її аспекти, проте залишилося поза увагою науковців і методистів проблема формування професійної компетенції майбутніх викладачів-філологів в діалогічному аспекті, зокрема в діалогічних ситуаціях.

Професійна компетентність учителя визначається Л.В.Кондрашовою як “єдність теоретичної й практичної готовності до педагогічної діяльності” та характеризує її професіоналізм [2:98]. На нашу думку, основу професійної компетенції майбутніх викладачів-філологів складають лінгвістичні, мовні педагогічні та комунікативні компетенції. У склад лінгвістичної компетенції входять знання про іноземну мову як суспільне явище, про зв’язок мови й мислення, зв’язок з культурою, історичним досвідом і розвитком, а також уміння оперувати набутими лінгвістичними знаннями у професійній діяльності. Мовна компетенція передбачає опанування мовною

системою на рівні фонетики, лексики, морфології, граматики, синтаксису, стилістики тексту і ступінь володіння цими уміннями. Педагогічна компетенція майбутнього викладача філолога базується на знанні теорії та практики навчання, теорії виховання, дидактичних закономірностей навчального процесу, а комунікативна компетенція пов'язана з мовленнєвою діяльністю та культурою мови, вмінням строїти та вести діалог.

Вузівське викладання мовознавчих дисциплін, як правило, пов'язане з описовим вивченням мовної системи. Але педагогічні компетенції взагалі і мовні та комунікативні компетенції зокрема, що є більш узагальненими й глибокими якостями особистості, на відміну від вмінь та навичок, можуть бути сформованими й виявленими тільки в реальних умовах чи спеціально створених педагогічних діалогічних мовленнєвих ситуаціях, наближених до реальних процесів спілкування та педагогічної взаємодії.

Враховуючи актуальність побудови навчального процесу на принципах діалогічного спілкування, проблема підготовки майбутніх викладачів та їх професійної компетенції висвітлюється в багатьох працях О.Абдулліної, А.Алексюка, А.Бойко, О.Дубасенюка, Л.Кондрашової, Н.Кузьміна, О.Мороза, В.Сластьоніна та ін.

Слід зазначити, що діалогічна форма навчання не є новою в педагогіці. Її дослідженням займалися видатні філософи, педагоги та вчені в різноманітних аспектах. Сократ і Платон розглядали діалог як засіб пізнання, знаходження істини; Ф. Шлейермахер – як засіб самосвідомості, самопізнання особистості; М. Бубер, К. Яксперс – як засіб духовного єднання людей та їхнього духовного просвітлення.

У науково-лінгвістичній літературі, зокрема В.Г.Беркаш, З.В.Валюсинська, Л.Л.Гураль, Л.П.Якубинський, діалог трактується як форма мовного обміну й діяльності, засіб вираження логічного ланцюга думок і суджень. Роль спілкування, у тому числі діалогічного, у продуктивній навчальній діяльності досліджували Б.Г.Ананьєв, Л.І.Божович, О.В.Запорожець, О.М.Леонтьєв, Х.Й.Лійметс, М.І.Лісіна, Б.Ф.Ломов, А.В.Мудрик, В.М.М'ясищев.

Дидактичні можливості діалогу, його ролі в навчанні розглядали Ц.Йотов, Д.І.Ізаренков, С.Ю.Курганов, Г.М.Кучинський, Т.К.Мухіна, Ю.В.Сенько, В.А.Скалкін, Є.М.Соколов, М.М.Соломадін, С.Л.Рябцева. Розвивальні можливості продуктивного або творчого діалогу використані дидактами в обґрунтуванні теорії проблемного навчання (А.Алексюк, В.Біблер, І.Ільницька, В.Кудрявцев, О.Матюшкін, М.Махмутов, В.Оконь, А.Фурман). Вимоги до педагога, який учить навичок усної комунікації розроблялися в працях Д.Большо, Д.Коллера, Дж.Кролла, Дж.Мартіна, К.Макдоуелла, К.Роджерса, М.Ліпмана. Діалогічний підхід до підготовки вчителя висвітлюється З.І.Белоусовим, Б.І.Криловим, С.А.Шейнім, Є.Н.Шияновим, Т.С.Яценко. Діалогізація навчального процесу розроблялася В.Ф.Літовським, Т.А.Цукерманом, В.А.Кан-Каликом, Г.А.Ковальовим.

Виходячи з парадигми гуманізації й особистісно-орієнтованого напрямку навчального процесу педагогіко-теоретики О.М.Алексюк, Г.С.Батищев, С.Г.Гончаренко, Л.В.Кондрашова, В.Ф.Паламарчук акцентують увагу у своїх працях на розробці нових підходів до процесу навчання, та обґрунтовують використання діалогічного підходу до його організації.

Таким чином, ідея діалогізації навчання, а саме моделювання різноманітних діалогічних ситуацій, на думку Л.В.Кондрашової, містить у собі значні дидактичні можливості для підвищення професійного інтересу студентів, розвитку їх педагогічних та комунікативних здібностей і є засобом розвитку особистості студента [2;70], а водночас, його професійної компетенції.

Виконання цього завдання передбачає створення таких умов, за яких уможливується реальне використання мови, зокрема іноземної мови, як засобу спілкування, що, у свою чергу, можливо за рахунок застосування діалогічних мовленнєвих ситуацій.

У вітчизняній і зарубіжній літературі поняття “ситуація” розглядають як “стимул для здійснення мовленнєвих дій” [7;121]; як “деяке єдине ціле, що ґрунтується на досвіді і

яке дозволяє учасникам бесіди створювати завершений діалог” [8;1-2]. У межах комунікативного методу навчання іноземних мов ситуація розглядається як основа навчання іноземної мови. На думку В.Л.Скалкіна, комунікативні ситуації “складають основу структури всієї усномовленневої комунікації” [7;14].

Ю.І.Пассова дає, на нашу думку, найбільш точне визначення поняття “ситуація”. Автор цілком справедливо називає її “динамічною системою взаємин тих, хто спілкується, ґрунтуючись на відображенні об’єктів і подій зовнішнього світу, породжує потребу в цілеспрямованій діяльності для вирішення мовленнево-розумового завдання й живить цю діяльність” [5;169].

Можливість виникнення таких мовленевих ситуацій для спілкування іноземною мовою під час аудиторної роботи надзвичайно обмежена. Вона зовсім не порівнювана з виникненням природних ситуацій під час спілкування рідною мовою. Проте відсутність іншомовного середовища для студентів може бути заповнене методично продуманими заняттями, основна мета яких – створення числених штучних, уявних, але цілком конкретних ситуацій спілкування. Звичка активно послуговуватися усною іноземною мовою в таких ситуаціях допоможе студентам застосовувати її й у природних комунікативних ситуаціях.

Тому, за Л.В.Кондрашовою, ми вважаємо, що моделювання діалогічних мовленевих ситуацій має базуватися на таких принципах:

- вибір найбільш цікавої та корисної ситуації для учасників;
- зв’язок ситуації з відомим матеріалом;
- наявність сприятливого емоційного клімату;
- колективно-консультативна роль викладача;
- розподіл ролей з урахуванням інтересів та можливостей студентів.

Використання діалогічних мовленевих ситуацій сприяють моделюванню типових ситуацій реального спілкування, які будуть предметно й змістовно зв’язані з процесом навчання та попереднім досвідом студентів.

Таким чином, професійна компетенція невід'ємно зв'язана з комунікативним досвідом та педагогічною діяльністю майбутнього викладача філолога й формується засобами діалогічних мовленнєвих ситуацій.

Література

1. Абасов З. Діалог в учебном процессе// Народное образование. – 1993.-№ 9-10. – С.43-45.
2. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе. – Кривой Рог, 2000. -218 с.
3. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися. - М.: Прометей, 1990. -160 с.
4. Пахомова О.В. Професійна компетенція майбутнього вчителя іноземної мови як показник його професіоналізму.// Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць. – Кривий Ріг: КДПУ, 2005.- Вип. 9.- С.102-109.
5. Пассов Е.И. Ситуация, тема, социальный контакт // Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия / Сост. А.А.Леонтьев. - М.:Русский язык, 1991. – С.162-173.
6. Риверс У. Пусть они говорят то, что им хочется сказать! // Методика преподавания иностранных языков за рубежом /Сост. Е.В.Синявская, М.М.Васильева, Е.В.Мусницкая. – М.: Изд-во “Прогресс”, 1976. – Вып.2.- С.226-232.
7. Скалкин В.Л., Рубинштейн Г.А. Речевые ситуации как средство развития неподготовленной речи // Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия / Сост. А.А.Леонтьев. – М.: Русский язык, 1991. – С.154-161.
8. Скалкин В.Л. Коммуникативные упражнения на английском языке. - М.: Просвещение, 1983. – 144с.

О.Г.Каверина

РАЗВИТИЕ ИНТЕГРАТИВНЫХ ХАРАКТЕРИСТИК ПЕДАГОГА В УСЛОВИЯХ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ

Розвиток інтегративних характеристик педагога передбачає цілісну єдність загальних професійних вимог до